

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДИТИНСТВА
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ II Всеукраїнської
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
для НАУКОВЦІВ,
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ,
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ,
АСПІРАНТІВ,
МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

**24 жовтня 2025 р,
м. ОДЕСА**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДИТИНСТВА
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції
для науковців, педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти,
аспірантів, молодих учених

(24 жовтня 2025 р, м. Одеса)

Оксана ЧЕКАН

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету,
вчитель-логопед логопедичного пункту управління освіти,
культури, молоді та спорту виконавчого комітету
Мукачівської міської ради,
м. Мукачево, тел.: 0501888913,
e-mail: oksana.chekan010788@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-3480-6366>,
DVB-4164-2022

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СЛОВНИКА У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ

Актуальність проблеми. Загальний недорозвиток мовлення - це різні складні мовленнєві розлади, при яких у дітей порушено формування всіх компонентів мовленнєвої системи, що відносяться до її звукової і смислової сторони, при нормальному слуху та інтелекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах багатьох авторів (В. Воробйової, Б. Грін, В.Ковшикова, Н. Жукової, Е. Мастюкова, Т. Філічева та ін.) підкреслюється, що у дітей з ЗНМ різного генезу відзначається обмежений словниковий запас. Характерною ознакою для цієї групи дітей є значні індивідуальні відмінності, які багато в чому обумовлені різним патогенезом (моторна, сенсорна алалія, стерта форма дизартрії, дизартрія, затримка мовленнєвого розвитку та ін.).

Мета статті - проаналізувати особливості розвитку словника у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) ІІІ рівня.

Виклад основного матеріалу. На тлі відносно розгорнутого мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення ІІІ рівня спостерігається неточне вживання багатьох лексичних значень. В активному словнику переважають іменники і дієслова. Недостатньо слів, що позначають якості, ознаки, стану предметів і дій. Невміння користуватися способами словотворення створює

труднощі у використанні варіантів слів, утворення нових слів за допомогою суфіксів і префіксів. Нерідко вони заміняють назви частини предмета назвою цілого предмета, потрібне слово - іншим, подібним за значенням.

Порушення формування лексики дітей з ЗНМ III рівня виявляються в обмеженості словникового запасу, різкій розбіжності обсягу активного і пасивного словника, неточному вживанні слів, численних вербальних парафразій, не сформованості семантичних полів, труднощі актуалізації словника.

У дітей з нормальним мовленнєвим розвитком процес пошуку слова відбувається дуже швидко, автоматизовано. У дітей з ЗНМ III рівня, на відміну від норми, цей процес здійснюється дуже повільно, розгорнуто, недостатньо автоматизовано.

Бідність словника проявляється, наприклад, в тому, що діти дошкільного віку із ЗНМ навіть 6-річного віку не знають багатьох слів: назв ягід (журавлина, ожина, суниця, брусниця), риб, квітів (незабудка, фіалка, ірис, айстра), диких тварин (кабан, леопард), птахів (лелека, пугач), інструментів (рубанок, долото), професій (маляр, зварювальник, робочий, токарь, швачка), частин тіла тощо. У дієслівному словнику дошкільнят із ЗНМ III рівня переважають слова, що позначають дії, які дитина щодня виконує або спостерігає (спати, мити, вмиватися, купатися, одягатися, йти, бігти, їсти, пити, прибирати та ін.). Значно важче засвоюються слова узагальненого абстрактного значення, слова, що позначають стан, оцінку, якості, ознаки та ін.

Характерною особливістю словника дітей з ЗНМ III рівня є неточність вживання слів, які виражаються у вербальних парафразах. В одних випадках діти вживають слово в надмірно широкому значенні, в інших - проявляється дуже вузьке розуміння значення слова. Іноді діти з ЗНМ використовують слово лише в певній ситуації, слово не вводиться в контекст при обговоренні інших ситуацій. Таким чином, розуміння і використання слова носить ще ситуативний характер. Серед численних вербальних парафразій у цих дітей найбільш поширеними є заміни слів, що відносяться до одного семантичного

поля.

Серед замін іменників переважають заміни слів, що входять в одне родове поняття (лось - олень, тигр - лев, грач - сорока, сорока - галка, ластівка - чайка, оса - бджола, диня - гарбуз, лимон - апельсин, конвалія - тюльпан, сковорода - каструля, весна - осінь, цукорниця - чайник, шпаківня - гніздо, військові та ін.).

Заміни прикметників свідчать про те, що діти не виділяють істотних ознак, що не диференціюють якості предметів. Поширеними є, наприклад, такі заміни: високий - довгий, низький - маленький, вузький - маленький, вузький - тонкий, пухнастий - м'який. Заміни прикметників здійснюються через не диференційованості ознак величини, висоти, ширини, товщини.

Серед замін дієслів звертає на себе увагу невміння дітей диференціювати деякі дії, що в ряді випадків призводить до використання дієслів більш загального значення (повзе - йде, воркує - співає, цвірінькає - співає і т.гі.).

Як і в нормі, у дітей 7-8 років так само відбуваються якісні зміни в співвідношенні синтагматичних і парадигматичних реакцій. Якщо в 5 - 6 років кількість синтагматичних асоціацій значно перевищує кількість парадигматичних асоціацій, то в 7 років парадигматичні асоціації переважають над синтагматичні. На 7-мому році життя у дітей з нормальним мовленнєвим розвитком парадигматичні асоціації зустрічаються майже в 3 рази частіше, ніж синтагматичні, а у дітей з мовленнєвою патологією лише в 1,5 рази частіше. Важливим є те, що в нормі до 7 років парадигматичні асоціації стають домінуючими серед всіх інших типів асоціацій. У дітей з ЗНМ до 7-8 років парадигматичні асоціації не стають домінуючими і складають лише 25% всіх компонентів.

Організація семантичних полів у дошкільнят із ЗНМ III рівня має специфічні особливості, на відміну від дітей з нормою мовленнєвого розвитку, які характеризуються наступним: асоціації у дітей з мовленнєвою патологією часто носять невмотивований, випадковий характер; труднощі виділення

центру (ядра) семантичного поля і його структурна організація; малий обсяг семантичного поля, що проявляється в обмеженій кількості смислових зв'язків. У парадигматичних асоціаціях у дітей з ЗНМ III рівня переважають відносини аналогії. Відносини протиставлення, родо-видові відносини зустрічаються рідко; латентний період реакції на слово-стимул у дітей з ЗНМ III рівня набагато довший, ніж у дітей з нормальним мовленнєвим розвитком (відповідно до 40 секунд і до 10 секунд).

Поряд зі змішанням слів по родо-видових відносин спостерігаються і заміни слів на основі інших семантичних ознак: змішання слів у дітей з ЗНМ III рівня здійснюються на основі подібності за ознакою функціонального призначення: миска - тарілка, мітла - щітка, чашка - стакан; заміни слів, що позначають предмети, зовні схожі: сарафан - фартух, майка - сорочка, підвіконня - поличка; заміни слів, що позначають предмети, об'єднані спільністю ситуації: каток - лід, вішалка - пальто; змішування слів, що позначають частину і ціле: комір - плаття, паровоз - поїзд, кузов - машина, лікоть - рука; заміна узагальнюючих понять словами конкретного значення: взуття - черевики, посуд - тарілки, квіти - ромашки; використання словосполучень в процесі пошуку слова: ліжко - щоб спати, щітка - зуби чистити, клумба - копають землю, дзига - іграшка що крутиться; заміни слів, що позначають дії або предмети, словами-іменниками: відкривати - двері, грати - лялька, або навпаки, заміна іменників дієсловом: ліки - хворіти, ліжко - спати, літак - літати.

Висновки. Отже, для дітей з ЗНМ III рівня, характерним є: не диференційна вимова звуків, заміна звуків більш простими за артикуляцією. Структура складних слів часто спрощується, скорочується, пропускаються склади. У словнику переважають іменники і дієслова. Діти відчують труднощі при використанні узагальнюючої і абстрактної лексики, в розумінні і вживанні слів з переносним значенням, насилу використовують в мові синоніми, антоніми.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблеми розвитку

словника у дітей із загальним недорозвитком мовлення пояснюються несформованістю і нестійкістю мовленнєво-мислнєвої діяльності, зниженням рівня абстракції і узагальнення, утрудненнями в структурі породження мовленнєвого висловлювання, бідністю логічних операцій, недостатністю розумових процесів, що вимагають участі мовлення.

Література

1. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія: навч. посібник. К.: Знання, 2010. 239 с.
2. Лопатинська Н. Нейростимуляційні технології у логопедичній практиці з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. RS Global. 3 (24), March 2020. С. 3-11. <https://doi.org/10.31435/rsglobal initss/31032020/7011>
3. Рібцун Ю.В. Сходінками правильного мовлення : навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 240 с. 41.
4. Тарасун В. В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2004. 348 с.

Формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку у контексті сучасних підходів.....	143
Попова І., О. Тарасова.	
Роль ігрових технологій в екологічному вихованні дітей передшкільного віку	145
Попова І., Д. Шевченко.	
Використання поетичних творів пейзажної лірики у роботі з розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку.....	152
Радова О.	
Формування емоційного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку у взаємозв'язку з розвитком афективно-вольової сфери особистості	160
Сенько В., О. Булгакова.	
Формування кількісних уявлень дітей старшого дошкільного віку за допомогою паличок Кюїзенера.....	167
Сторож В.	
Метод інтелект-карт у роботі з дітьми дошкільного віку	171
Суховецька О.	
Ігрові освітні проекти як ефективний засіб формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників	175
Холостенко І.	
Картина як дидактичний засіб розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку	183
Чекан О.	
Особливості розвитку словника у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III рівня	189
Шумська О., А. Богуш.	
Народознавство як засіб національного виховання дітей старшого дошкільного віку: зміст і педагогічні умови	194

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ МЕТОДИК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Найда Р.

Освітні технології у процесі викладання фахових методик дошкільної освіти у педагогічному коледжі.....	203
--	-----

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Криницька Д.

Аналіз імплементації елементів зарубіжного досвіду щодо формування у дітей старшого дошкільного віку навичок культури споживання.....	215
---	-----

Курта В., А. Плюник.

Впровадження елементів зарубіжного досвіду щодо формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти	219
---	-----

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>